

Сыланата
2 харчы

Бизрбит тылларын толдор тугулар ула уонна сэрки ветераннара күүх сайын быһаатын сомсу-

М. Ф. МЛНННОВ

СИСТЕМАТА СУОХ, КӨТҮМЭХТИК

Кири
гула оло
арылар
Оскула
аристары
ныры а
одох-нар
судустан
аксы ба
еллер. Жа
күно буо

аамыта
сонунмар
редан
хаһыа
дан иһа;
6 күнүгү
длимпиа.
портанан
ааста
о Талей
сынны
оголоро
ферма
түмөн
пыттера
1960 ме
оройуун
Аммосов,
ига Пегя
рохторат
oleyбол
чемпион
свай ту
бастаан
күбүттэ

өөх, кө-
ланг аа.
куолага
ар оро-
ддааста-
ара. Оч-
вырда-
сөнэн-
н кыт
сүөхтэ.

ПОВА,
корр.

албэх
тар бу
уонна
0,5 тын.
тылдан-

Б У Р Д У Г У С Ү Т Ү Г Э С У О Х Х О М У Й У У Н Ы Ы М А Л А Р А

и брон.

ар. От-
транца-
поллах-
мыраа-
а. Ком-
регули-
и түр-

а тийс-
ар ин-
таритэр
ууруу-
мбайн-
булам-
үүтцэн
иннээр
иннээр

(Вүгүүн 4 сүр. нэр).

Оройуон учууталларын атырдыах быйынаабы сүбэ муннбахтара

М. МИХАЙЛОВА,
участник экспедиции

БУРДУГУ СҮТҮГЭ СУОХ ХОМУЙУУ НЬЫМАЛАРА

(Вүтүүтэ. Иини 2-е стр. көр.)
а) иккис барабаан ииники өтгө;
г) иккис барабаан киники өтгө;
Барабааннар өргөрдөрө
С а л а н г н а й
Бастаан иккис а б в г
800 1100 20 8 18 6
Ньотимин, обнос
Бастаан иккис а б в г
800—900 1000 20 10—8 18 7—5
Ити көрдөрүүлери бааһына
да бурдук хайдах сыныкыла-
рыттан көрөн көннөрүүлери
өтгөрүлүр. Сизге буолар бур-
дугу бастарга, бастаан ба-
рабаан өргөрдөр 820 өбөр, ба-
рабаан иинигэр 22—24 мм,
көннөтөр 10—13 мм буолар гы-
на олохтор. Барабааны өр-
гөтөр эрэмнэ тыгааһынар

улаан болдомону ууруохха.
Охус тыгааһынаах буолла-
көннөрү тиг тыгааһынаах
эремнэ ортотунан 4 килограмм
баттааһына 2—3 мм көдөр
буолуохтаах ситиһэххэ
ГРОХОТ, ВЕНТИЛЯТОР.
Бурдугу ыраастааһына олох-
төнөр регуляровкалар.
Үөһөтүн решетки жалюста-
рын аһы кээһи: алларав
решетки хайаастарын аһы-
сабы уонна итнэйитин үр-
дуга, удлинител жалюстарын
аһы кээһи уонна үөһө-ал-
ларав тардан биричч отажа-
тальнай цитогу үөһө-алларав
туруоруу, вентилятор үрер сал-
гынан кээһи албетин-ач-
чатын. Маньаха үөһөтүн ре-
шетка жалюстарын аһы уон-
на вентилятор үрер салгыны

сөптөөх кээһинг олохтообун
бой-байлэриттэн сибээстөөх-
төр итнэйэ сүрүн регуляро-
ка буолаллар.
Бааһынага регуляровкала-
һын маньах олохтор. Вен-
тилятор саамай куустоохтик
үрөр үөһөтүн жалюстарын ор-
току көрдөһөх туруоран, у-
длинители маньах балаһына-
цага туруоран, жалюстарын
сабан уонна отажа тальнай
цитогу алларав түһөрөн баран,
50—100 метр сирге комбайны
үлөтөн көрүлэр. Өскөтүн
туорак бурдук мөһкөһүн кыт-
та тахымнар буоллаһына, вен-
тилятор салгыны үрүүтүн ач-
чатын бариллар. Оттон булжур-
га бурдугу кытта элбөх сыыс
от кээһи буоллаһына решетка
жалюстарын сабан бариллар.

Ити киниттэн үөһөтүн ре-
шеткадан көрөх тахсыны-
гар үөрөх баара-сүөгө бэр-
биркэлэһэр. Өскөтүн онно ал-
бах туорак баар буоллаһына,
үөһөтүн решетки жалюста-
рын кыратан бариллар. Уд-
линители жалюстарын кээһи-
һын ситэ астаммат куласта-
тар алларав баттан колосовой
шнелка түһөр гына, ону тигэ
решеткидан тахсар көрөх мус-
тубаһа аһа бара туорак гына
иккисиркээхтик удлинители
туруоруллар.
Колосовой шнелка элбөх
сыыс кээһи буоллаһына, ота-
жа тальнай цитогу үөһө тар-
дан бариллар. Булжурга ыраас
бурдук көлөр гына алларав ре-
шетка жалюстарын регуляро-

каланар. Өскөтүн булжурга си-
тэ астаммат куластар тү-
һөр буоллаһына, жалюста-
р хайаастары кыратылар. Ө-
төн алларав решеткадан элбөх
туорак бурдук тахсан колосо-
вой шнелка түһөр буоллаһына,
алларав решетка итнэйитин
намыһатан бариллар.
ХОЛБУУР МУФТА. Ходовой
чаас муфтата тэйтөр рычаг-
тар уонна ыгар подшипник ки-
ки ардыларыгар 3 мм зазор
баар гына олохтоһуллар.
СКОРОСТЬ ВАРИАТОРА.
Вариатор шинтердөөх блогун
саамай үөһөтүн балаһына-
да туруоруллар итнэйэ ва-
риатор эрэмнэ ортотунан 3—
4 килограмм ылаһынаах
баттааһына 6—8 мм көдөр
гына тыгааһын олохтор.

БИИР САНААЛАНЫ, БИИРГЭ ТҮМСҮҮ

СССР КК Генеральный
секретара, ССРС Вер-
ховный Советын Прези-
диумун Председател
Л. И. Брежнев бэрээ-
тис партиалар уонна
государстволар салаа-
чыларын кытта үтүө
үгөс буолбут Крымнаах
көрсүһүүлэр социали-
стической дойдуларын
ардыларыгар хардарыта
сыһыаннаһылар прак-
тикаларыгар биер санаа-
лаһы уонна биергэ үлэ-
лэһиин бөгөрдөгү сүр-
үн факторын быһыы-
тынан бигэрээтилер. От
— атырдык ыйдарыгар
табаарыс Л. И. Бреж-
нев Крымна Вейрия,
Чехословакия, Польша,
Румыния, Болгария, ГДР,
Лаос, Монголия сала-
аччыларынан кытта кө-
рүөтэ. Бу көрсүһүүлэр
доһордуу итнэй быһыы-
га-майгыга барылар
уонна хардарыта өйдө-
һүүнэн, биер санаала-
һынан уратылаһылар.
Крымнаах көрсүһү-
лэр түмүктөрүн көрөн
баран, СССР КК минис-
лэр социалистической
государстволар бери-
балластары биергэ үлэ-
лэһиингэр дриччөһи-
нитэр суолталарын үр-
дүктүк сыналааста. Уонна
Москвада от ыйын сага-
тыгар буолбут совет-
ский-вьетнамский үрдүк
таһынаах кээһини-
лэр кытта холбуу та-
баарыс Л. И. Брежнев
ыһыһыт үлэтин толору
бигэрээтэ. Бу көрсүһү-
лэр социалистической
биергэ сөмөлөһүү бө-
гөрдөгүнүн дылаалы-
гар сага бөлөх отабы-
нан буоллулар.
Крымнаах боскөдөлөр
уонна элбөһиһилэр ха-
аһыларыгар социалис-
тической государстволар
не сайдыаһынан сүрүн
боспуруостарыгар ин-
формациялары олохтоо-
хун агаһаһы буолла,
хардарыта биергэ үлэ-
лэһиин кээһиллөрдүүл-
лэһилиннилэр, ураты
бөдөһө социализм
дойдуларынан дойду
түһүлгөһүтүр үлэ-
лэһиингэр сүрүннөһи
проблема-

ларыгар уурулуна.
Бастайаһынайдык сай-
дан иһэр экономической
сибээстэһиһилэр дүү-
лэһиингэ материалнай
производство баһылаан
көһүлөһөн иһэр салаа-
ларыгар идитиһиин уон-
на кооперативаһыны
диригетити каадалаһа бө-
лөһөһиһа. Бу дылаала
Асан дойду
ТЕМАТЫГАР
БЭСИЭДЭ
сүрүө хайыһалар идэ-
тийин уонна коопера-
циялаһына 1990 сыла
дирин кээһи сүөттаммыт
уһун болдьохтоох про-
граммаларынан быһаа-
рыллыбыттара.
Социализм дойдула-
рын партиейнай-государ-
ственной салааһы-
чыларга үлэни норуоттар
икки ардыларынаах
социалистической үлэ-
лэһиин тупсарыы уонна
диригетити, социалис-
тической экономический
интеграция сайдытын
сага кирбидилэрин бы-
һаардылар. Онуоха ула-
хан суолта хай биердин
дойду социалистической
биергэ сөмөлөһүү дой-
дуларынан итнэйэстэри-
гар экономикка туттаах сала-
ларыгар ЭХКС чилин-
нэр дойдулар уһун бол-
дьохтоох биергэ үлэ-
лэһиингэ биер сыллаах
программаларыгар ба-
рыллар.
Тас политикада соци-
ализм дойдуларга өйөһи
оннууна хааллары уон-
на бөгөрдөгү итнэйэ-
тарын, бары норуоттар
көтүл уонна тутулуга
суох сайдыыта быраа-
тарын бигэрээтиһиин туох-
таһар да үрдүктүк ту-
таллар. Итин Варна-
ский дуоһаар кытты-
лаахтара государстволар
Политической Консу-
лативнай Комитеттары
ыһыһынаах муньах-
тарын сиргэ биһиги
Крымнаах көрсүһүүлэр
амнэ олохтоохтук бигэр-
төһүлэр.
Аян дойдуларга би-

лиһиги быһыы-майгы
ССРС уонна биергэ сө-
мөлөһүү аһы дойду-
ларын Европада куттал
суох буолуутун бөгөрдө-
гүтүгэ түһүлүмүт кон-
структивнай өйөһүтү көрү-
лэһиһилэрин аһаһаһа
өйүүртү модьуйар. Туох
хаһыык итнэйэ иккис
кирбиди баалаһылар аме-
риканский ядерный сред-
стволары бөбүүнү кытта
быһыһыһыттык биергэ
сибээстэһи Европада орто
ыраахха тэбөр ракетнай-
ядернай сирин сабан
боскөс туһунан итнэй-
һиһилэри аһас түргэ-
һиһи саалааһын туһунан
этиллэр. Принципиаль-
най суолтаны байыла-
най тыгааһыны сыма-
тыһа уонна сибидиһи-
ни суох өсгөрүтэ Вүтүн
Европадаах конферен-
цияны ыһырыы ыһар.
Итнэйи конференцияны
ыһырыы туһунан поли-
тической быһаарыы Ез-
ропада куттал суох бу-
олууттар уонна хардары-
та биергэ үлэ-
лэһиингэ муньах кыттылаах-
тарын буолаһы турар
Мадридтаах көрсүһү-
лэригэр ыһыһыһы сөп-
төөх этэ.
Крымнаах көрсүһү-
лэргэ социализм дойду-
лара Афганистанга
муус устардаах резо-
люцияны кытта биер
санаалаахтара өссө тө-
гүл бигэрээтиһиингэ, аме-
риканский империалис-
тар уонна китайский ге-
гемонистар сытайан ту-
ран Утарсар Соһуруу-
дуу-Илиһиги Азияны өйө-
һиһиһи биер тиг хал-
баһаһаһа балаһыһыла-
лаах зонада кубулуутуга
Вьетнам, Лаос уонна
Кампучия көрүлэһиһиһи-
рин толору өйөһүтү көр-
дөрүлүһү.
Крымнаах доһордуу
көрсүһүүлэр түмүктөрө
социалистической биер-
гэ сөмөлөһүү бары го-
сударстволарыгар итин
быһаарыһыһы көрү-
лүһүлэр.
Н. МАСЛЕННИКОВ.
(СССР).

Василий ЛАЗАРЕВ МАННЫК ЭМИЭ БУОЛУТТААХ

Биер отделеһиһа
Виердэ манньах буолбуттаах:
Ханньах эрэ муньаһахха,
Ханньах эрэ уураахха
Ыһыһыһахтар бу курдук
Ыһыһыһыһа сөһүтүк:
«Кырдыһы да кыһыһаһахха,
Кыһыһыһыһа аһыһыһахха
Кыһыһыһа иһэр,
Иһаһыһыһа, айдаһ.
Ол туһуттан
Оһуобай дыһаһыһаһа
Ханньаһы да иһиһ
Хотоннор өрөһүөннэри
Сир хараһыһа
Ситэри баран,
Синдэтигэр киириһахха,
Сирин ситэриһахха
Моччоруччу сыһыһахха,
М-да, аһыһахха.
Оһон эрэ бүтүү—
Оо, дыһыһахха өлүү.
Эһи аһыһыһаһа
Эрдэһиһа хайыһаһа,
Иһэр сүөһүлэри
Виери да өһчиргөһи
Таһаарыһаһахха диктэһи,
Таһаарыһаһахха, кыһыһыһахха.

Чинг-чанг тыллаах
Чуолкай уураах
Сыһа-арыһа сөһиһиһиһи
Сир аһыһа бииһиһиһи,
Ханньах да ыһыһахха
Хаһыһаһаһаһаһаһаһа
Ыһаһаһаһаһаһаһаһаһа
Уһуһа сүөһү өдүһиһа.
Киириһаһаһа кубулуһа,
Кыһыһыһаһа кулуһуһа:
Эһиһаһа дуо? —Малиһи.
Эһиһаһа да... өрүү биер.
«Тохсунуһаһа дыһы сыһах
Туруһуһаһа түмүлүһахха.
Уһуһа сүөһү чөһкүһуһу,
Эһаһа бөһөһөн өлүүһу,
Уһуһа, төрдүс сүөһахха
Уһуһу... буолаһаһаһаһа,
Көрүү-иһиһи куһаһаһа...
Ким? Ноо...» Уһуһа тыһыһа.
Биириһиһиһиһиһаһа,
Баары «бар» гыһаһаһахха,
Доһоор, быһах түмүлүһахха.
Дуһаһа доһуһаһаһаһаһа,
Вилбиттэһа эрэ—от.
Вилбиттэһаһаһа, баһаһа, хот,
Уураһыһаһаһаһаһаһаһа,
Төһиһаһаһаһаһаһаһаһа
Уһуһаһаһаһаһаһаһаһаһа
Куһаһаһаһаһаһаһаһаһаһа,
Кутталлаах.

Александра СИВЦЕВА ТУГУНАН ТӨЛҮҮБҮН

Иһиһаһаһаһаһаһаһаһаһа
Эһиһаһаһаһаһаһаһаһаһа
Эһиһаһаһаһаһаһаһаһаһа
Аһаһаһаһаһаһаһаһаһаһа
Мунуһаһаһаһаһаһаһаһаһа
Эһиһаһаһаһаһаһаһаһаһа
Эһиһаһаһаһаһаһаһаһаһа
Куһаһаһаһаһаһаһаһаһаһа
Көһуһаһаһаһаһаһаһаһаһа

Сүүрүн-мөһөн тулаһаһаһаһа
Сүүрүн-мөһөн кыһаһаһаһаһа
Оһоһоһаһаһаһаһаһаһаһа
Уһуһаһаһаһаһаһаһаһаһа
Уһуһаһаһаһаһаһаһаһаһа
Уһуһаһаһаһаһаһаһаһаһа
Уһуһаһаһаһаһаһаһаһаһа
Уһуһаһаһаһаһаһаһаһаһа
Уһуһаһаһаһаһаһаһаһаһа

ОСНН ФИЛИПНОВ		
Уһуһаһаһаһаһаһаһаһа	Төһүрү	субуллар
төһүрү	уһуһаһаһаһаһаһаһаһа	лиһаһаһаһаһаһаһаһаһа
Сыһаһаһаһаһаһаһаһаһаһа	Аһыһаһаһаһаһаһаһаһаһа	үрөһиһаһаһаһаһаһаһаһаһа
Тулаһаһаһаһаһаһаһаһаһаһа	Талһаһаһаһаһаһаһаһаһаһа	уһуһаһаһаһаһаһаһаһаһа
Куһуһаһаһаһаһаһаһаһаһаһа	Аһыһаһаһаһаһаһаһаһаһа	уһуһаһаһаһаһаһаһаһаһа
Дойдуһаһаһаһаһаһаһаһаһаһа	хачайдаһаһаһаһаһаһаһаһаһа	эһаһаһаһаһаһаһаһаһаһа
Уһуһаһаһаһаһаһаһаһаһаһа	Сүүрүнү	төһүрүт
тоһоһоһаһаһаһаһаһаһаһаһа	дойдуһаһаһаһаһаһаһаһаһа	

Редантор А. Е. ЧИГИНАРОВ.	
НИИЗ	
Аһыһаһаһаһаһаһаһаһаһа	30—31
«Наһаһаһаһаһаһаһаһаһаһа»	— «Наһаһаһаһаһаһаһаһаһаһа»
«Метиһаһаһаһаһаһаһаһаһаһа»	— «Метиһаһаһаһаһаһаһаһаһаһа»
«Аһыһаһаһаһаһаһаһаһаһаһа»	— «Аһыһаһаһаһаһаһаһаһаһаһа»
«Сөһиһаһаһаһаһаһаһаһаһаһа»	— «Сөһиһаһаһаһаһаһаһаһаһаһа»
«Валаһаһаһаһаһаһаһаһаһаһа»	— «Валаһаһаһаһаһаһаһаһаһаһа»
«Помыһаһаһаһаһаһаһаһаһаһа»	— «Помыһаһаһаһаһаһаһаһаһаһа»
«ЧССР»	— «ЧССР»
«Сөһиһаһаһаһаһаһаһаһаһаһа»	— «Сөһиһаһаһаһаһаһаһаһаһаһа»
«ЧССР»	— «ЧССР»